

Sygn. akt III Ca 204/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 czerwca 2014 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach III Wydział Cywilny Odwoławczy w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SO Krystyna Hadryś

Sędzia SO Gabriela Sobczyk

SR del. Roman Troll (spr.)

Protokolant Dominika Tarasiewicz

po rozpoznaniu w dniu 4 czerwca 2014 r. w Gliwicach na rozprawie

sprawy z powództwa M. W. i J. W.

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej w W.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Rejonowego w Gliwicach

z dnia 21 listopada 2013 r., sygn. akt I C 41/13

1 oddala apelację;

2 zasądza od pozwanego na rzecz każdego z powodów kwoty po 1200 (tysiąc dwieście) złotych z tytułu zwrotu kosztów postępowania odwoławczego.

SSR del. Roman Troll SSO Krystyna Hadryś SSO Gabriela Sobczyk

Sygn. akt III Ca 204/14

UZASADNIENIE

Powodowie J. W. i M. W. zażądali zasądzenia od pozwanego (...) Spółki Akcyjnej w W. kwot po 30 000 zł na rzecz każdego z nich tytułem zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych w postaci utraty relacji osobistych ze zmarłym H. W. oraz kwot po 30 000 zł na rzecz każdego z nich tytułem odszkodowania za pogorszenie sytuacji życiowej w następstwie śmierci w dniu 29 maja 2004 r. H. W. odpowiednio męża i ojca powodów; co do każdego z roszczeń zażądali także zasądzenia ustawowych odsetek od dnia 15 lutego 2012 r. oraz kosztów procesu wg norm przepisanych. W uzasadnieniu podali, że H. W. zginął w wyniku wypadku komunikacyjnego, którego sprawca był ubezpieczony od odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych u pozwanej.

W odpowiedzi pozwany (...) Spółka Akcyjna w W. wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów procesu według norm przepisanych zarzucając, że przed 3 sierpnia 2008 r. brak było podstawy prawnej do żądania zadośćuczynienia za krzywdę w postaci śmierci osoby najbliższej i wówczas uprawnionym do żądania odszkodowania z tytułu czynu niedozwolonego był wyłącznie poszkodowany. Zakwestionował możliwość uznania bliskich relacji rodzinnych za dobro osobiste i w konsekwencji możliwość żądania zadośćuczynienia w oparciu o art. 448 kc.

W zakresie żądania zapłaty odszkodowania pozwany zarzucił, że powodowie nie wykazali, aby po śmierci H. W. doszło do pogorszenia ich sytuacji życiowej.

Sąd Rejonowy w Gliwicach ustalił następujący stan faktyczny:

H. W. utrzymywał się z prowadzonej działalności gospodarczej i zatrudniał swojego syna – powoda M. W. w charakterze asystenta.

W latach 2002 – 2003 H. W. w ramach prowadzonej działalności gospodarczej miał kłopoty finansowe.

W dniu 1 lutego 2002 r. powódka w ramach prowadzonej działalności gospodarczej zatrudniła H. W. jako przedstawiciela handlowego.

W 2004 r. H. W. zamieszkiwał z powódką w mieszkaniu w G. przy ul. (...), gdzie prowadzili wspólne gospodarstwo domowe.

W 2004 r. powód zamieszkiwał w mieszkaniu w G. przy Alei (...). Jego rachunki płacił ojciec i miesięcznie przekazywał mu sumy pieniężne na zaspokojenie osobistych potrzeb.

H. W. zginął w dniu 29 maja 2004 r. w wyniku potrącenia przez kierującego samochodem osobowym K. K., który był ubezpieczony od odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych u pozwanej.

Powodowie w ustawowym terminie odrzucili spadek po mężu i ojcu.

Powódka tworzyła z H. W. udane i zgodne małżeństwo, bardzo się kochali, wspólnie spędzali dużo czasu, często wyjeżdżając w weekendy. Śmierć męża była dla niej startą dotkliwą i nieodwracalną. Spowodowała silną reakcję emocjonalną, której towarzyszyły liczne dolegliwości bólowe. Powódka w dalszym ciągu nie poradziła sobie psychicznie ze stratą męża. Nadal występuje u niej pewna dezorganizacja życia osobistego, napięcie emocjonalne, okresowe stany przygnębienia i somatyzacja negatywnych emocji w postaci dolegliwości bólowych, zaburzeń snu i niepokój.

Dla powoda śmierć jego ojca była najważniejszym wydarzeniem w życiu. Był z nim bardzo zżyty emocjonalnie. Spędzali ze sobą dużo czasu. Wywarła na nim duże piętno i przekreśliła wspólne plany życiowe i biznesowe. Po śmierci ojca powód leczył się na depresję. Ze względów zdrowotnych nie mógł przyjmować leków psychotropowych. Również u powoda nadal występuje pewna dezorganizacja życia osobistego, napięcie emocjonalne, okresowe stany przygnębienia. Powód emocjonalnie nigdy nie uwolnił się od myśli wokół śmierci jego ojca, utracił bowiem niepowtarzalny związek, który go z nim łączył.

Wezwaniem z dnia 1 lutego 2012 r. powodowie domagali się zapłaty od pozwanego kwot żądanych pozwem wskazując termin spełnienia świadczenia do 14 lutego 2012 r.

Z tym materiałem dowodowym nie korelowały zeznania powodów w zakresie możliwości zarobkowych H. W. i dlatego Sąd Rejonowy uznał je w tej części za niewiarygodne oraz ukierunkowane na wykazanie roszczenia w zakresie odszkodowania za pogorszenie sytuacji życiowej, wskazując także, iż o niewiarygodności zeznań powodów w tej części, świadczy ich postępowanie po śmierci H. W., polegające na odrzuceniu spadku po nim.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy w Gliwicach wyrokiem z dnia 21 listopada 2013 r. :

1 zasądził od pozwanego na rzecz powódki J. W. kwotę 30 000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 15 lutego 2012 roku, a w pozostałym zakresie roszczenie powódki oddalił;

2 zasądził od pozwanego na rzecz powoda M. W. kwotę 30 000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 15 lutego 2012 roku, a w pozostałym zakresie roszczenie powoda oddalił;

3 wzajemnie zniósł między stronami koszty zastępstwa procesowego;

4 nakazał pobrać od powódki J. W. z zasądzzonego roszczenia na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Gliwicach kwotę 1 500 zł tytułem zwrotu kosztów procesu;

5 nakazał pobrać od pozwanego (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Gliwicach kwotę 3 000 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Orzeczenie to zostało oparte na art. 822 §1 kc w związku z art. 34 ust 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U nr 124, poz. 1152 ze zm.), gdyż zakład ubezpieczeń ponosi odpowiedzialność cywilnoprawną w takim zakresie, jak sprawca szkody, a także na art. 448 kc w związku z art. 24 § 1 kc, bowiem w następstwie wypadku i śmierci H. W. w dniu 29 maja 2004 r. zostało naruszone dobro osobiste powodów w postaci więzi rodzinnych, prawa do życia w pełnej rodzinie, obcowania odpowiednio z mężem i ojcem w rodzinie, w której odgrywał on istotną rolę, a więzy rodzinne łączące z nim powodów były niezwykle silne, a jego śmierć była dla nich szokiem, głęboką stratą, skutkującą dezorganizacją życia osobistego, napięciem emocjonalnym, okresowymi stanami przygnębienia. Przy ustalaniu wysokości zadośćuczynienia Sąd Rejonowy miał na uwadze jego cel – złagodzenie doznanej przez powodów krzywdy – oraz charakter kompensacyjny i to, że wysokość zadośćuczynienia nie może być nadmierna w stosunku do doznanej przez powoda krzywdy oraz powinna być utrzymana w rozsądnych granicach. Dlatego też uznał, że dostatecznym zaspokojeniem roszczeń powodów z tytułu naruszenia ich dóbr osobistych, będą kwoty zadośćuczynienia po 30 000 zł.

Jednocześnie żądane przez powodów odszkodowanie za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej wskutek śmierci H. W. oddalono (art. 446 § 3 kc i art. 6 kc), gdyż nie zostało wykazane.

O ustawowych odsetkach od zasądzzonego zadośćuczynienia Sąd Rejonowy orzekł na podstawie art. 481 § 1 i 2 kc w związku z art. 455 kc przyznając je od dnia następnego po terminie wskazanym w wezwaniu do zapłaty z dnia 1 lutego 2012 r.

O kosztach zastępstwa procesowego Sąd pierwszej instancji orzekł na zasadzie art. 100 zd. 1 kpc dokonując ich wzajemnego zniesienia, bowiem strony ostały się ze swoimi żądaniami po połowie, a o zwrocie kosztów sądowych w postaci opłaty od pozwu należnej Skarbowi Państwa na zasadzie art. 98 § 1 kpc w związku z o art. 113 ust 2 pkt 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (t.j. Dz. U. z 2010 r., Nr 90, poz. 594 ze zm.).

Apelację od tego wyroku złożył pozwany zaskarżając go co do zasądzzonego zadośćuczynienia i zarzucając naruszenie art. 448 kc poprzez błędną jego interpretację i niewłaściwe zastosowanie oraz wniósł o zmianę tego wyroku poprzez oddalenie powództwa w całości i obciążenie powodów kosztami postępowania za obie instancje. W uzasadnieniu wskazał, że z uwagi na to, iż zdarzenie nastąpiło w dniu 29 maja 2004 r. powodom nie przysługiwało roszczenie za doznaną krzywdę na skutek śmierci członka rodziny w wypadku drogowym, gdyż przepisy w tym zakresie zmieniły się dopiero 3 sierpnia 2008 r. i od tej daty obowiązuje dopiero art. 446 § 4 kc umożliwiający im dochodzenie takich roszczeń, ale nie działa on wstecz. Interpretacja art. 448 kc wyklucza zaś możliwość dochodzenia zadośćuczynienia osobom, które nie zostały bezpośrednio poszkodowane czynem niedozwolonym.

Czyn bezprawny w rozpoznawanej sprawie nie był skierowany przeciwko dobrom osobistym powodów, lecz przeciwko zdrowiu i życiu ich najbliższych, a przed zmianą przepisów prawa materialnego zrekompensowanie szkód doznanych przez członka rodziny zmarłego mogło nastąpić wyłącznie po wykazaniu znacznego pogorszenia sytuacji życiowej. Dlatego też ustawodawca następnie wypełnił lukę prawną, ale powstanie zdarzenia przed zmianą przepisów prawa materialnego powoduje, że nie można tych przepisów stosować do tych stanów faktycznych wcześniejszych.

Wskazał także, że zmiana interpretacji art. 448 kc dokonana przez Sąd Najwyższy po wprowadzeniu do kodeksu cywilnego art. 446 § 4 kc jest pozbawiona legitymacji i niedopuszczalna, bowiem zmierza w istocie do poszerzenia zakresu odpowiedzialności ubezpieczyciela za skutki wypadku komunikacyjnego.

W odpowiedzi na apelację powodowie wnieśli o jej oddalenie i zasądzenie na ich rzecz kosztów postępowania odwoławczego wskazując, że jest ona bezzasadna.

Sąd Okręgowy ustalił i zważył, co następuje:

Sąd Rejonowy w sposób prawidłowo ustalił stan faktyczny i jako taki Sąd Okręgowy uznaje go za własny, także rozważania prawne poczynione przez Sąd Rejonowy są prawidłowe i Sąd Okręgowy w pełni je akceptuje.

W toku rozpoznawanej sprawy nie doszło do naruszenia art. 448 kc w związku z art. 24 § 1 kc, albowiem przepisy te umożliwiają najbliższemu członkowi rodziny zmarłego skuteczne złożenie żądania zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, gdy jego śmierć nastąpiła na skutek deliktu mającego miejsce przez 3 sierpnia 2008 r., natomiast wprowadzenie do Kodeksu cywilnego ustawą z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 116, poz. 731) art. 446 § 4 kc doprowadziło jedynie do zmiany w sposobie realizacji roszczenia poprzez skonkretyzowanie osób uprawnionych do jego dochodzenia i przesłanek stosowania (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 2011 r., sygn. akt I CSK 621/10, LEX 848128). W rozpoznawanej sprawie jednak art. 446 § 4 kc nie mógł znaleźć zastosowania, z uwagi na to, że wszedł w życie po dacie zdarzenia objętego prowadzonym postępowaniem (art. 5 ustawy z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw).

Poglądu skarżącego, iż powodom nie przysługuje roszczenie oparte na art. 448 kc nie sposób podzielić. Należy bowiem zauważyć, że Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 22 października 2010 r. (sygn. akt III CZP 76/10, opublik. w OSNC – ZD z 2011 r., nr B, poz. 42) przyjął, że najbliższemu członkowi rodziny zmarłego przysługuje, na podstawie art. 448 kc w związku z art. 24 § 1 kc, zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę, gdy śmierć nastąpiła na skutek deliktu, który miał miejsce przed dniem 3 sierpnia 2008 r. wskazując, że więzi rodzinne mogą być uznane za dobro osobiste podlegające ochronie na gruncie art. 23 i 24 kc, a więc dobro to może być naruszone przez spowodowanie śmierci osoby najbliższej (por. także uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2011 r., sygn. akt III CZP 32/2011, opubl. w OSNC z 2012 r., nr 1, poz. 10). Sąd Okręgowy w pełni podziela argumenty tej uchwały oraz zaakcentowany w niej pogląd, że przeciwnego argumentu nie może stanowić sam fakt wprowadzenia przez ustawodawcę, od dnia 3 sierpnia 2008 r., uprawnień sądu do zasądzenia odpowiedniej sumy pieniężnej za doznana krzywdę. Poza tym sam delikt może wyrządzać szkodę różnym osobom, a stanowi on źródło krzywdy, którą ponieśli powodowie właśnie na skutek śmierci ich męża i ojca, gdyby delikt nie zaistniał, to nie zostałyby im wyrządzona krzywda.

Także w przywołanej przez pozwanego uchwale Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2011 r. (sygn. akt III CZP 32/2011, opubl. w OSNC z 2012 r., nr 1, poz. 10) wyrażono zapatrywanie, iż zadośćuczynienie pieniężne może być przyznane za doznaną krzywdę spowodowaną czynem niedozwolonym, gdy śmierć poszkodowanego nastąpiła przed 3 sierpnia 2008 r. i nie zmienia tego w żadnym zakresie to, że w uzasadnieniu wskazano, iż we wcześniejszych orzeczeniach (przed wprowadzeniem zmian do Kodeksu cywilnego) jako podstawę dochodzenia zadośćuczynienia wskazywano art. 446 § 3 kc. Sąd Najwyższy bowiem słusznie w tymże samym uzasadnieniu wskazuje, że wprowadzenie art. 446 § 4 kc nie spowodowało uchylenia art. 448 kc, było natomiast wyrazem woli ustawodawcy zarówno potwierdzenia dopuszczalności dochodzenia zadośćuczynienia przed zmianą przepisów, jak i ograniczenia kręgu osób uprawnionych z tego tytułu. Śmierć osoby najbliższej powoduje bowiem naruszenie dobra osobistego osoby związanej emocjonalnie ze zmarłym i jeżeli zerwanie tej więzi powoduje (jak w rozpoznawanej sprawie) ból, cierpienie i rodzi poczucie krzywdy, to można dochodzić swojego roszczenia na podstawie art. 448 kc, trzeba jedynie wykazać, że doszło do naruszenia dobra osobistego, które spowodowało określone powyżej skutki.

Należy jeszcze podkreślić, że także w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 2012 r. (sygn. akt III CZP 93/12, opublik. w OSNC z 2013 r., nr 7 – 8, poz. 84) potwierdzono, iż przed zmianą Kodeksu cywilnego ustawą z dnia 30

maja 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw można było dochodzić tego roszczenia (o zadośćuczynienie za doznaną krzywdę na skutek śmierci osoby najbliższej wywołanej czynem niedozwolonym) na podstawie art. 448 kc i nie wyłączało to zakresu ochrony ubezpieczeniowej.

Zarzuty skarżącego odnośnie niedopuszczalności interpretacji art. 448 kc w sposób wyżej przedstawiony nie mogą zostać uznane za zasadne. Sąd bowiem ma możliwość dokonywania interpretacji przepisów prawa i z tej możliwości nie może zrezygnować, samo bowiem stosowanie prawa polega m.in. na dokonaniu interpretacji przepisu, ustaleniu jego treści za pomocą dyrektyw interpretacyjnych (por. Z. Tobor: [w:] J. Nowacki, Z. Tobor: Wstęp do prawoznawstwa, Warszawa 1993 r., s. 176 – 181, B. Bładowski: Sędzia cywilista, Zakamycze 2000, s. 21). Chodzi tylko o to, aby ta interpretacja była prawidłowa. W rozpoznawanej sprawie znaczenie zaś ma to czy na skutek wypadku doszło do naruszenia dobra osobistego powodów oraz czy w związku z powyższym przysługuje im jakieś roszczenie. Więzy emocjonalna łącząca osoby bliskie jest dobrem osobistym, a przez śmierć osoby bliskiej zostaje ona naruszona, dlatego też doznany na skutek śmierci osoby bliskiej uszczerbek polega nie tylko na osłabieniu aktywności prowadzącej do pogorszenia sytuacji życiowej (jak chce interpretować to pozwany), lecz jest także następstwem naruszenia dobra osobistego, jakim jest relacja między zmarłym a osobą zainteresowaną, dlatego też stosowanie art. 446 § 3 kc we wcześniejszym orzecznictwie Sądu Najwyższego stanowiło próbę poszukiwania ochrony osób bliskich zmarłego, po wejściu jednak w życie art. 446 § 4 kc ten właśnie przepis daje wyraźną podstawę do przyznania zadośćuczynienia pieniężnego za naruszenie dobra osobistego, jakim jest utrata więzi rodzinnej, powodującego cierpienia i ból, wzmacnia on bowiem pozycję najbliższego członka rodziny, jednak nie wyklucza stosowania także stosowania art. 448 kc (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 2010 r., sygn. akt II CSK 248/10, LEX 785681). Należy także podkreślić, że zadośćuczynienie zarówno z art. 446 § 4 kc, jak i z art. 448 kc w związku z art. 24 § 1 kc nie są rodzajowo odmienne, gdyż w każdym przypadku stanowią kompensatę doznanej krzywdy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 sierpnia 2013 r., sygn. akt V CSK 361/12, LEX 1391374). Naruszenie tej więzi emocjonalnej łączącej powodów z H. W. spowodowało naruszenie ich dobra osobistego, które podlega ochronie (art. 23 kc) i dlatego, na podstawie art. 448 kc w związku z art. 24 § 1 kc, należy im się zadośćuczynienie za doznaną krzywdę.

Ustawodawca nie wskazał szczegółowych przesłanek, jakimi sąd winien się kierować ustalając wysokość zadośćuczynienia, dlatego też ocena taka, z samej istoty należy do swobodnego uznania sędziowskiego, nie może być jednak dowolna, lecz oznaczona przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności sprawy. Zadośćuczynienie ma bowiem charakter kompensacyjny, a podstawową przesłanką przy jego uwzględnianiu jest stopień natężenia krzywdy.

W przekonaniu Sądu Okręgowego kwoty po 30 000 zł dla powodów są dostatecznym i odpowiednim zaspokojeniem ich roszczeń, uwzględniającym wszystkie okoliczności sprawy, które powinny mieć wpływ na jej określenie, na które szczegółowo wskazywał Sąd Rejonowy w motywach swego uzasadnienia, tym bardziej, że powstała sytuacja dezorganizuje osobiste życie powodów i nadal występują napięcia emocjonalne związane z utratą osoby bliskiej, zaburzenia snu oraz okresowe stany przygnębienia.

Mając powyższe na uwadze apelację jako bezzasadną należało oddalić i w tym zakresie Sąd Okręgowy oparł się na art. 385 kpc w związku z art. 448 kc i art. 24 § 1 kc.

Orzeczenie o kosztach postępowania odwoławczego oparto na podstawie art. 98 § 1 i 3 kpc w związku z § 6 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (t.j. Dz. U. z 2013 r., poz. 461) oraz § 13 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, gdyż pozwany przegrał sprawę.

SSR (del.) Roman Troll SSO Krystyna Hadryś SSO Gabriela Sobczyk